

Modernizacija Hrvatske - Ivan Mažuranić 1873. – 1880.

- “prvi ban pučanin” političar, književnik
- provodi reforme :
- školstva
 - 1874. osnovao Zagrebačko Sveučilište s tri fakulteta (Filozofski, Pravni, Teološki)
 - uveo obavezno četverogodišnje školstvo
 - odvojio školstvo od crkve i stavio pod nadzor države
- sudstva – odvojio sudstvo od upravne vlasti (ban više nema sudske ovlasti, odgovoran pred zakonom)
- zakon o pravu okupljanja, građanske slobode, sloboda tiska
- osnivanje institucija i društava:
 - 1866. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (JAZU) – (HAZU)
 - Hrvatski sokol, Narodni muzej, Trgovačko- obrtnička komora, kulturno- znanstveno vijeće, Društvo Crvenog križa
- dao ostavku zbog mađarskog otpora reformama i zbog Vojne krajine
- austrijska okupacija BIH 1878. →(tek) **1881.** ukinuta Vojna krajina krajina (njem. Militärgrenze), sjedinjena s Banskom Hrvatskom, 2 nove županije
- izgradnja prometnica:
 - 1862. Zidani Most – Zagreb – Sisak
 - 1873. Budimpešta – Zagreb – Karlovac – Rijeka (ugarski interesi)

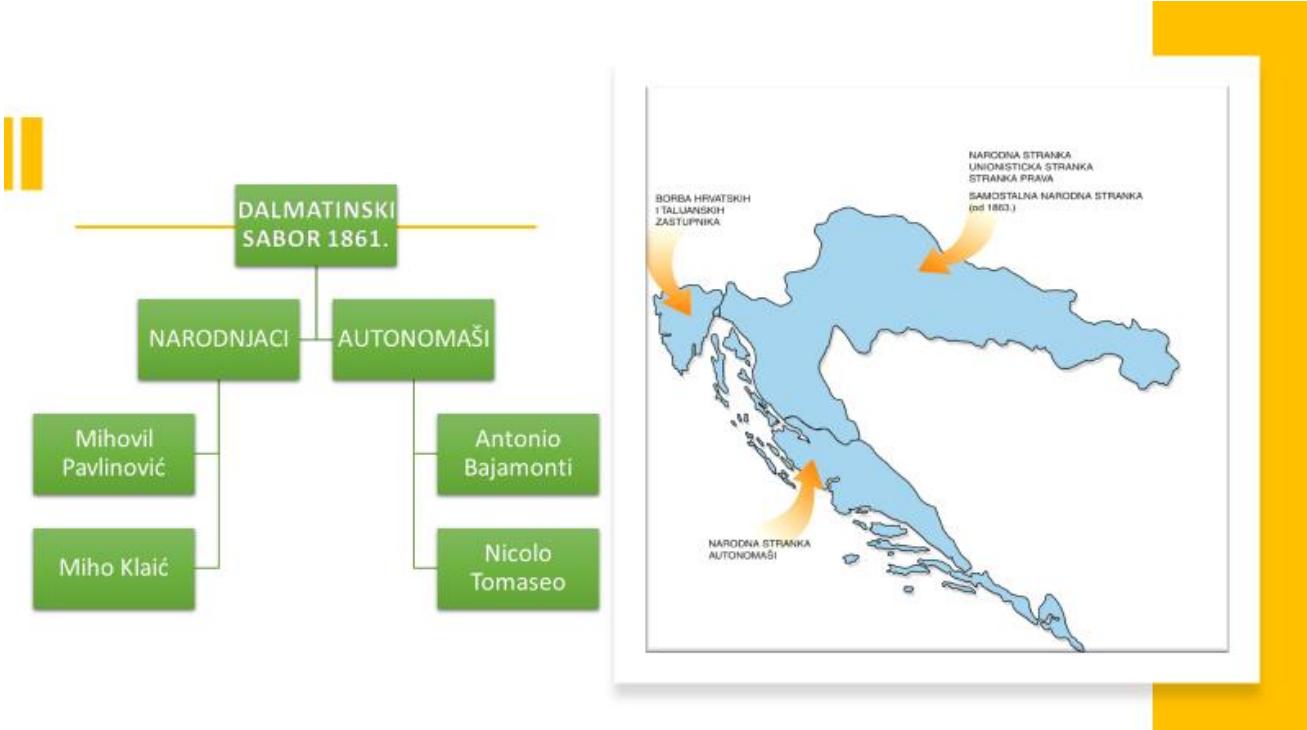
Narodni preporod u Dalmaciji i Istri

Preporod u Dalmaciji

- U Dalmaciji u 19. st žive Hrvati, Srbi i Talijani
- Talijanski jezik službeni u upravi i školstvu
- Slom neoabsolutizma – pojava preporoditelja – borba za hrvatski jezik i kulturu
- 1845. franjevci u Sinju osnovali prvu gimnaziju na hrvatskom jeziku
- 1862. Il nazionale s Prilogom k Narodnom listu (Natko Nodilo)
- 1862. osnivanje Matice dalmatinske – tiskanje knjiga i osnivanje narodnih čitaonica
- 1861. osnovana **Narodna stranka** - (vođe Mihovil Pavlinović i Miho Klaić)
- Traže ujedinjenje s Trojednom Kraljevinom i uvođenje hrvatskog jezika u upravu i školstvo
- Dalmacija AU nagodbom pripala Austriji

Dalmatinski sabor 1861.

- Održan u Zadru – dvije političke opcije: Narodnjaci i Autonomaši
- **Autonomaši** – vođa Antonio Bajamonti - protiv ujedinjenja Dalmacije i Hrvatske
- Autonomaše pomaže Bečki dvor koji se protivi ujedinjenju hrvatskih zemalja
- Imaju većinu u Dalmatinskom saboru

- Hrvatski jezik 1883. postaje službenim jezikom u Dalmaciji, a do kraja 19. stoljeća postao je nastavnim jezikom u svim školama (osim u Zadru)
- 1879. osnovana je Srpska stranka koja je 1880. u Zadru počela izdavati novine Srpski list.
- 1890. Hrvatska stranka prava – **Ante Trumbić i Frane Supilo**

ISTRA

- U Istri žive Hrvati, Talijani i Slovenci
- Istarski Hrvati težaci, jedini obrazovani sloj svećenici
- Upravo svećenici na čelu pokretu – **biskup Juraj Dobrila**
- Izdavanja novina ***Naša sloga***

Hrvati izvan domovine

- Bunjevački Hrvati, Ivan Antunović
- Bosanskohercegovački Hrvati, fra Grgo Martić
- Gradišćanski Hrvati, Mate Meršić Miloradić

Banska Hrvatska na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće

Protumađarske demonstracije 1883.

- Nemiri zaustavljeni tek uz pomoć vojske, postavljeni tzv. „**nijemi grbovi**“ bez ikakvih natpisa
- Novi ban **1883. Karoly Khuen Hedervary**

Gospodarstvo

- Glavni izvor prihoda poljoprivreda, ali i blagi razvoj industrije
- Prihodi od poreza – odlaze u „zajedničku“ blagajnu u Budimpešti
- Potkraj 19. st veliki val **iseljavanja** u Novi svijet
- Željeznički prijevoz jeftiniji ako ide preko mađarskih gradova („*čije su željeznice njegova je i zemlja*“)
- Najveći grad krajem 19. st Zagreb = 50.000 st.

Doba Karoly Khuen Hedervarya

- **1883. – 1903.** „mračno doba“ hrvatske povijesti
- provodi **mađarizaciju**, krivotvori rezultate izbora, podmićuje političare
- poticao i hrvatsko-srpske nesuglasice – srpskom građanstvu davao gospodarske poticaje, *Podijeli, pa vladaj*
- mađarski jezik uveden i u škole
- otvaranje brojnih institucija
- obnova grada nakon potresa – Isidor Kršnjavi

Hrvatske političke stranke

1. Narodna stranka,
 2. Neodvisna narodna stranka (časopis Obzor – obzoraši);
 3. Stranka prava – 1895. podjela na:
 - 3a) Čistu stranku prava – vođa Josip Frank -frankovci
 - 3b) stara Stranka prava – Fran Folnegović – domovinaši
- Utemeljitelj Stranke prava, otac domovine, Ante Starčević preminuo ubrzo nakon podjele, 1896. godine

Otpor Hedervaryu

- Obzoraši i pravaši pružaju otpor Khuenu
- **1895.** otvaranje zgrade **HNK** u Zagrebu, dolazak cara Franje Josipa I.
 - (*Hedervary na kolodvor dopremio mađarsku zemlju da car stupi na mađarsko tlo!*)
 - zagrebački studenti spalili mađarsku zastavu na Jelačićevu trgu
- Studenti uhićeni, osuđeni na zatvor i izbačeni sa Sveučilišta – među njima i **Stjepan Radić**

Banska Hrvatska početkom 20. stoljeća

- Povratak mladih iz inozemstva (Thomas Masaryk) → potrebno gospodarsko i kulturno uzdizanje naroda
- Antun Radić – uređuje list “**Dom**” (1899. - 1903.)
- Stjepan Radić vatrenim govorima stječe popularnost među seljaštvom
- 1903.g. protumađarske demonstracije prerasle u narodni pokret:
 - paljenje mađarske zastave u Zaprešiću - mrtvi i ranjeni seljaci

→ Hedervary napušta Hrvatsku- postao predsjednik ugarske vlade → kraj nasilne mađarizacije

- U Dalmaciji **Frano Supilo i Ante Trumbić** - politika „novog kursa“:
- treba stvoriti savez s mađarskom oporom (!), koja strahuje od nove germanizacije
- uz uvjete:

revizija Nagodbe

veće slobode

ujedinjenje Dalmacije s Banskom Hrvatskom

→ 1905.g. **Riječka rezolucija**

1905.g. Zadarska rezolucija - okupljanje hrvatske oporbe u borbi protiv vladajućeg režima

→ **Hrvatsko-srpska koalicija**

- na kraju do suradnje s Mađarima nije došlo
- 1904.g. osnovana **Hrvatska pučka seljačka stranka - Stjepan i Antun Radić**
- 1908. g. Stjepan Radić ulazi u Sabor – vodi politiku u interesu hrvatskog seljaštva (opće pravo glasa, gospodarsko i kulturno prosvjećivanje seljaka)
- Seljački pokret braće Radić poprima šire razmjere tek nakon sloma Austro-Ugarske 1918.godine